

ΠΑΛΙΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ (του Γιάννη Ζήση)

*«Τι έλεος ελπίζεις αφού έλεος δεν
κάνεις»*

William

Shakespeare [1]

Υπάρχει μια θεμελιώδης σύγχυση γύρω από την έννοια της παλιάς
και της νέας εποχής.

Σε όλες τις εποχές ομάδες ανθρώπων ήθελαν να εξαγγείλουν μια
νέα εποχή.

Σε όλες τις εποχές οι άνθρωποι, είτε υποστήριζαν έναν
αναχρονισμό και μια στατικότητα είτε υποστήριζαν μια αλλαγή,
μια νέα εποχή.

Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είχαμε πολλές «νέες εποχές», οι οποίες στην αρχή ξεκίνησαν από μειοψηφίες, οι οποίες με την πάροδο του χρόνου εξελίσσονταν σε πλειοψηφίες – μετασχηματισμένες βέβαια. Με την ολοκλήρωση του κάθε κύκλου είχαμε μια σταθερότητα συμπεριφορών και συνεπώς μια διαρκή παλαιά εποχή.

Η ανακύκλωση της βιωματικά ανθρωπολογικής άγνοιας

Τα αποτελέσματα της ολοκλήρωσης αυτού του κύκλου φαίνονται στο παράδειγμα του Χριστιανισμού. Ο βαθύτερος ψυχισμός των προσερχόμενων στον Χριστιανισμό δεν άλλαξε, απλώς μετατονίστηκε το δόγμα το οποίο πήρε ένα μέρος από το χρώμα της αγάπης και της πρόθεσης του Χριστού. Από εκεί και πέρα δρομολογήθηκε ένας δρόμος επανάληψης του παλαιού. Πάντα υπάρχουν οι απολογητές της «αγνότητας του παλαιού», την ίδια ώρα που η φρικαλεότητα του παλαιού είναι πολύ προφανής για τον πιο βιαστικό αναγνώστη της ιστορίας. Η σύγχυση λοιπόν γύρω από τον όρο παλαιά και νέα εποχή είναι διαρκής και αυτό θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένα σταθερό χαρακτηριστικό.

Η έννοια της νέας εποχής συνδέεται συνήθως με μια προσδοκία παρά με μια καινούργια στάση ζωής με μια βαθύτερη αλλαγή. **Πότε θα είχαμε πραγματικά νέα εποχή; Αν είχαμε αυτό που θα λέγαμε την ανθρωπολογική αλλαγή,** όμως ανθρωπολογική αλλαγή ουδέποτε υπήρξε σε βάθος και με καθολικό τρόπο σε μαζική κλίμακα μέχρι τώρα. Η ανθρωπολογική αλλαγή συνέβαινε σε μια ελάχιστη μειοψηφία ανθρώπων που μπορούσαν να μετασηματίσουν τον εαυτό τους και να τον κάνουν λιγότερο ιδιοτελή, που είχαν την ελκρικινή πρόθεση να διηθηθούν σε μια υπέρβαση της ψυχολογικής τυφλότητας αναπτύσσοντας μεγαλύτερη διάκριση, αγάπη, ποιότητα συναισθημάτων και σκέψουν και ούτω καθεξής.

Τέτοια εποχή με σχετικώς καθολική και βαθιά αλλαγή δεν έχει υπάρξει μέχρι τώρα, έτσι διανύουμε την ίδια ανθρωπολογική εποχή – σχεδόν αδιάρρηκτα – από την εποχή της ατομικοποίησης του σχηματισμού του ανθρώπινου είδους μέχρι σήμερα. Σίγουρα υπάρχουν καινοτομίες στις εποχές που τις αλλάζουμε ή τις καθορίζουμε. Αλλά **μια ανατροπή θεμελιώδης δεν έχει γίνει ποτέ. Εκείνο που έχει γίνει είναι η συντήρηση μιας ποιότητας και μιας εποικοδομητικής κατεύθυνσης. Και πράγματι με την έννοια αυτή μπορεί να παρατηρηθεί κανείς ότι ο Χριστιανισμός συνεισέφερε σε αυτό.** Αντίστοιχα συνεισέφεραν και άλλα ιστορικά, πολιτιστικά, πολιτικά και άλλα ρεύματα. Ανθρωπολογική μεταβολή μεγάλη κλίμακας δεν υπάρχει ακόμη αλλά αυτό αποτελεί ένα στοίχημα για το μέλλον.

Νέα εποχή και θρησκεία, πολιτική και πολιτισμός

Από θρησκευολογική πλευρά, ομάδες ανθρώπων που ήθελαν να εξαγγείλουν μια νέα εποχή γινόταν πάντα, όπως πχ έκαναν οι χριστιανοί κηρύσσοντας την εποχή της Καινής Διαθήκης της νέας δηλαδή Διαθήκης έναντι της Παλαιάς, μιας διαθήκης την οποία κληροδότησαν και την οποία συκοφάντησαν βασιζόμενοι σε κάποια σημεία παρεξηγήσεων. Το αντίστοιχο είχε γίνει και παλαιότερα, όταν γεννιόταν ο Ιουδαϊσμός μέσα στο πλαίσιο των συγκρούσεων των Ισραηλινών με τους Αιγυπτίους. Στην Ανατολή η γέννηση του Βουδισμού μέσα στο οπισθοδρομικό περιβάλλον των καστών χαρακτηρίστηκε από παρόμοιες καταστάσεις.

Από πολιτική σκοπιά, με την έννοια των θεσμών, υπάρχει νέα εποχή και αν θέλουμε να μιλήσουμε για τα βασικά χαρακτηριστικά της εποχής αυτής, μπορούμε να κάνουμε λόγο για την εποχή των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, την εποχή της θεσμικής ολοκλήρωσης, συνεργασίας και δικτύωσης. Από εκεί και πέρα, κάποιες περιορισμένης γεωγραφικής κλίμακας αλλά και μεγάλης σημασίας αλλαγές, έχουν γίνει στον πολιτικό τομέα, σε πολλές φάσεις της ιστορίας της ανθρωπότητας. Αυτές οι αλλαγές αρχίζουν να δρομολογούνται τόσο στον δυτικό πολιτισμό όσο και παγκόσμια μέσω αυτού καθότι ο δυτικός πολιτισμός καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τις εξελίξεις, από την εποχή του Σόλωνα και μετά. Ο δρόμος της θεσμικής και κοινωνικής ολοκλήρωσης είναι μια διαρκής μετάβαση και με την έννοια αυτή δεν έχει κλείσει το κεφάλαιο της πολιτικής αλλαγής και της καινοτομίας καθώς δεν έχει παγιωθεί η νέα ποιότητα.

Από πολιτισμική σκοπιά επίσης, ασφαλώς υπάρχουν καινοτομίες, όπως για παράδειγμα τα ζητήματα που συνδέονται με τον κοινωνικό πολιτισμό και την σεξουαλική απελευθέρωση τα οποία υποδηλώνουν μια σοβαρή αλλαγή.

Εκεί που πραγματικά υπάρχουν πολλές νέες εποχές – μέσα σε έναν αιώνα θα λέγαμε σχεδόν – είναι στον τομέα του **τεχνολογικό** και τον τομέα της **οικονομικής ανάπτυξης.** Ο πυρήνας βέβαια του οικονομικού συστήματος έχει μια αξιοθαύμαστη σταθερότητα και μια ικανότητα να ενσωματώνει αυτές τις αλλαγές. Οποσό μπορεί να πει κανείς ότι ο τεχνολογικός τομέας και ο οικονομικός τομέας είναι τομείς πολλών αλλαγών στις τελευταίες εκατονταετίες. Συχνά εστιάζεται η προσοχή στη θρησκευτική διάσταση του παλιού και του νέου, δείγμα μιας επαναλαμβανόμενης παρεξήγησης. Θα ήταν άστοχο σε μια συζήτηση για τη Παλιά και τη Νέα Εποχή να μην εστιάζουμε στο ανθρωπολογικό και ιστορικό υπόβαθρό τους.

Από ιστορική σκοπιά δεν έχουμε αυτό που θα λέγαμε **ολοκλήρωση** της προσαρμογής και της φύσης του ανθρώπου. Ο άνθρωπος παρά τις ιστορικές αλλαγές δεν έχει αλλάξει ανθρωπολογικά, έτσι ο άνθρωπος της αρχαίας Ελλάδας με τον άνθρωπο της νεότερης, δεν έχουν σημαντικές αλλαγές.

Ο άνθρωπος της παλαιάς θρησκείας και της νέας θρησκείας δεν έχουν σημαντικές διαφορές. Όχι στις θρησκευτικές ή στις πολιτιστικές πρακτικές τους, αλλά στο χαρακτήρα και στο ήθος τους. Εκτός και εάν αυτό το ήθος είναι εντεταγμένο τελετουργικό ήθος στο το νέο πολιτισμό ή στη νέα θρησκεία. Αυτό δεν είναι λίγο σημαντικό, αλλά δεν είναι αυτό μέσα από το οποίο αυτοθαυμάζονται οι νέες πρακτικές και οι νέες πεποιθήσεις.

Συχνά οι νέες πεποιθήσεις διακατέχονται από την φαντασίωση ότι έχουν μετασηματίσει τον άνθρωπο, ότι του έχουν δώσει ένα χάρισμα αλλαγής, ένα χάρισμα προοπτικής. Αυτό δεν ισχύει. Αυτή η διαδικασία της αλλαγής, είναι καθαρά ρητορική για τους περισσότερους και αφορά στην πραγματικότητα μια ελάχιστη μειοψηφία, δεν αφορά τις εξωτερικές δυνατότητες της ιστορικής αλλαγής. Συχνά αυτοί που οικειοποιούνται τη νέα εποχή στην πραγματικότητα δεν είναι παρά οι διαιωνιστές της παλαιάς εποχής με νέες μορφές καθώς διακατέχονται από το ίδιο ανθρωπολογικό αδιέξοδο. Εισηγούνται συχνά νέες μορφές που δεν ανακαινίζουν όμως την ουσία και στην πραγματικότητα διαιωνίζουν με ένα πλουραλιστικό τρόπο την παθολογία της παλαιάς εποχής αποτελώντας συχνά το άλλοθι ενός συντηρητικού αναχρονισμού. Για τον ίδιο λόγο συντηρούν τον ψυχισμό της όξυνσης του παραδοσιακού φανατισμού καθώς δημιουργείται ένα τοπίο σύγχυσης της ταυτότητας, που παραπέμπει σε φοβικές αντιδράσεις και σε μια λογική πεδίων σύγκρουσης και επικράτησης ιδεολογιών, νοοτροπιών πολιτισμών, θρησκειών και λοιπά.

Ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά του νέου

Το νέο στην εποχή συνδέεται, με αυτό που λένε νεωτερικότητα, υπό τον όρο βέβαια ότι η νεωτερικότητα λειτουργεί ως ένας πολιτιστικός και όχι μόνο ως ένας θεσμικός παράγοντας που μπορεί να παλινδρομήσει στην πολιτισμική βαρβαρότητα.

Το νέο ταυτόχρονα, συνδέεται με την αλλαγή νοοτροπίας και την ποιότητα των σχέσεων. Η αλλαγή ποιότητας των σχέσεων και της νοοτροπίας, παραπέμπει σε αλλαγή της καθημερινότητας και όχι στην αλλαγή του δόγματος. Μάλλον το νέο βρίσκεται στη μείωση της επιρροής των δογμάτων και στην ανάπτυξη της ορθολογικής ωφελιμότητας των επιλογών και των συμπεριφορών.

Έτσι, λοιπόν, τα εγχειρήματα που αποβλέπουν σε μια θρησκευτική, προπαγανδιστική ή αποκρυφιστική φόρτιση των όρων της παλαιάς και της νέας εποχής, της παράδοσης και του νέου, δεν είναι αναγκαστικά συνυφασμένα με κάτι που να συνδέεται με το αληθινό νέο και με την ουσιαστική νεωτερικότητα.

Η ουσιαστική νεωτερικότητα δεν περιλαμβάνει την μηδενιστική λογική της σύγκρουσης, την ολοσχερή απαξίωση και την κυριαρχία της εικόνας του εχθρού απέναντι στον άλλον. Με άλλα λόγια η ουσιαστική νεωτερικότητα δεν έχει χαρακτηριστικά που λειτουργούν ως τα αίτια των φανατικών συγκρούσεων και της άρνησης της διαλογικότητας και της διαφορετικότητας. Θα ήταν ευτυχές έργο το να γίνει σαφές και ξεκάθαρο ότι ένα βασικό στοιχείο διάκρισης μεταξύ του παλαιού και του νέου είναι η ικανότητα παραγωγής φιλίας, κατανόησης και δημιουργικής συναίνεσης.

[1] έμπορος της Βενετίας

Σχετικά άρθρα:

1.Το πέρασμα από τη χωριστικότητα στην ενότητα

Η αδυναμία και η ατέλεια των εναλλακτικών κινήσεων της «νέας εποχής» και όχι μόνο

2.Πολίτης ή Γιόγκι;

Η ανεπάρκεια αυτών που επιχειρούν να εκφράσουν τη νέα εποχή

A.Κουλτούρες και ρεύματα της Νέας Εποχής

B.Πνευματικότητα και εναλλακτικές κουλτούρες

Γιάτνης Ζήσης, συγγραφέας

Ημερομηνία δημοσίευσης: 29 Ιανουαρίου 2010